

Edith Sjösten

Edith Sjösten från Vasa var 34 år gammal 1918. Hon arbetade som diakonissa och hade i januari meddelat att hon säger upp sig för att gifta sig. Hennes fästman hörde till de vita och blev skjuten i början av februari. Edith beslöt sig då för att bli frontsjuksköterska och följde med de vita trupperna i ambulanssläden, "foran" som hon kallade den. Släden drogs av en häst och var en stor omålad låda med plats för tre liggande människor. Efter sin tid som ambulanssjuksköterska vid fronten arbetade Edith sommaren och hösten på fånglägret i Ekenäs. Edith gick senare till sjöss och arbetade som sjuksyster och diakonissa ombord på ångbåten S/S Petsamo som fiskade sill ute på Atlanten. Hon tilldelades Frihetskrigarnas Vårdstiftelses Blå Kors för sina insatser under inbördeskriget. Hon var 92 år gammal då hon dog 1976. Hennes dagbok från 1918 ger en unik samtida inblick i livet vid fronten och i fånglägret. Arkivmaterialet finns i SLS arkiv (SLSA 1251). Renskrift. CC-BY SA.

Vaasalainen Edith Sjösten oli 34-vuotias vuonna 1918. Hän toimi diakonissana ja oli ilmoittanut tammikuussa irtisanoutuvansa, koska aikoi mennä naimisiin. Hänen valkoisten puolella taistellut sulhasensa joutui ammutuksi helmikuun alussa. Edith päätti silloin ryhtyä rintamasairaanhoitajaksi. Hän kulki valkoisten joukkojen perässä ambulanssireellä, jota hän nimitti "foraniksi". Yhden hevosen vetämä reki oli suuri, maalaamaton laatikko, johon mahtui makaamaan kolme ihmistä. Rintamasairaanhoitajan pestinsä jälkeen Edith oli kesän ja syksyn ajan töissä Tammisaaren vankileirillä. Edith lähti myöhemmin merille ja toimi sairaanhoitajana ja diakonissana höyrylaiva S/S Petsamolla, joka kalasti silliä Atlantilla. Hänelle myönnettiin Vapaussoturien Huoltosäätiön Sininen Risti hänen ansioistaan kansalaissodassa. Hän kuoli 92-vuotiaana vuonna 1976. Edithin päiväkirja vuodelta 1918 on ainutlaatuinen aikalaiskuvaus elämästä rintamalla ja vankileirillä. Arkistoaineisto on SLS:n arkistossa (SLSA 1251). Puhtaaksikirjoitus. CC-BY SA.

Dagbok

Söndagen den 27de januari gav vist åt de flästa Wasaboar ett minne för livet. Förberedelsen till befrielsekriget hade börjat och många hade fått sig givna uppgifter även jag fick min. Fick order att vara färdig för natten om mina krafter skulle behövas.

Stilla framflöt dagen. De som viste vad som komma skulle hade små bönestunder hemma hos sig. Gud anropas om hjälp Han är ju segerfursten. Under dagens lopp anlände trupperna till staden. Stannade i utkanterna. Bildade skyttekådja kring de viktigaste platserna.

Jag gick till D_r där vi väntade med spänning på lösningen av striden som ännu icke begynt. Senare på natten blev D_r bortkallad till ambulansen. Hade gärna följt men var

tvungen att stanna om någon behövt hjälp under Dr frånvaro. Klockan 3. fm de första tonerna från kulsprutorna vilka sedan oavbrutet fortsattes i flera timmars tid. Vi väntade med en viss spänning på stridens utgång. Vissa om seger voro vi ty lösen för dagen var ju 1 Mos 50:20,21. Matt 8:13.

Kl 5 fm ringde telefon ~~et~~ med begäran om järnvägsläkarens hjälp vid en järnvagsolycka nära S-joki. I hans ställe reste jag. Det nödvändigaste packades in och med till stationen medan kulorna veno. Snart stod tåget färdigt att avgå. Det första sanitär tåget i vita Finland och jag fick vara med.

Wid stationerna sågs pigga skyddskårister som redan "klarerat" sina uppdrag. Vägen var vit, men ingalunda lätt att slippa fram för det, ty ofta voro vi tvungna att göra halt på linjen och alla vagnar "synades" noga. Inga röd ryssar skulle slippa bort. Wid Ylistaro där tåget stod en längre tid pågick striden ännu i Kyrkoby. Vid station sågs käcka Wöråskoliter med sina tyska bommer vid sidan. De sågo så morgonpigga ut där de kommenderade ett hundratal ryska fångar.

I närheten av Munikka station låg det skadade tåget vid sidan av banvallen. Lokomotivet hade svåra skador likaså flera vagnar. I en lada i närheten lågo de döda och några lindrigt sårade vilka alla togos med till Vasa. Då vi anlände var staden klar Skyddskaristerna sågo så nöjda ut De hade kämpat ut sin första strid "blivit döpta" som de sade för att vara färdiga att fortsätta striden och göra vårt land till ett fritt land. Staden var förändrad, från gårdagens lungna Wasa fanns ej ett spår. Lägerliv i sin "pryno". Kanonerna "krigsbytet" som voro uppstälde vid rådhusgatan hade en trogen vakt av intreserade skolpojkar.

Senare på dagen besöktes några sjuka. De voro naturligtvis uppskrämda efter nattens händelser. Huru skönt var det icke att tillsammans läsa den 91 psalmen och innesluta oss alla i den beskyddande Gudens omvårdnad för de kommande striderna.

Lördagen den 2 feb. kl 3 fm En ordonnans med order om att ett militärtåg skulle avgå kl 8. Få vi räkna på systemens medvärkan. Naturligtvis. På sömn var ingen tanke ty det gälde att ordna för färden. Vägkost för 3 dagar togs med, och kosan stälde tull station där folk redan samlat sig för att säga farväl till de sina som skulle ut på krigarstråt. Blev av flera anmodad att "taga vara på deras gossar" och huru gärna lovade jag icke detta

Dr Lindström kom och gav de sista råden de faderliga förmaningarna och önskade oss små sjuksystrar lycka på färden.

Snart voro vi med vårt bohag instuvade i en konduktörsvagn och det långa tåget, lastat med dyrbara människoliv, ammunition o proviant, på väg mot okända öden Lösen var 5 Mos 11:7.

Wid flera stationer fingo vi trupper till. Alla ville vara med Wid S:joki dracks kaffe och så på tåget igen som förde oss norrut. Wid flera stationer bjödos vi på mat för hela

truppen. Smör, bröd, mjölk varm potatis, fisk j t.o.m. ost som snart förvann då gossarna hoppade ur från sina kalla oxvagnar.

På söndag morgon kl 7. stannade tåget vid ~~Kemppälä~~ Vesala station där trupperna stego av och begåvo sig mot staden. Med spändt intresse sågo vi på huru patronbälten spändes på, kulsprutor fördes fram o.s.v. Såg trupperna gå sin väg, följda av oss. Vi fingo 10 mans eskort och några hästar där vårt pick och pack lassades på och blevo anvisade en väg till staden Det kördes långsamt ty vägarna voro oklara. K ½ 8 fm. de första skotten av våra trupper. Tog upp mitt testamente och fick för färden 1 kor 11:30. En av medlämmarna bad mig lägga bort boken och inte tro sådant men syster Ingrid och jag undrade medan gossarna skjöto.

Kommo så in i en ~~förstad~~ i närheten av station. Stälde några bäddar i ordning och fick några sårade men blevo hämskt på skjutna av de röda. Sen vi av en utsänd sanitär blivit förvissade om att vi voro innanför den röda skyttelinjen packades allt på fororna ånya och kördes bort från stället. På vägen blevo vi upphunna av en bonde som helt hastigt "langade" i vår släde en stor skön renstek smör och limpor och försvann lika fort igen i den okända Vi blevo glada ty vi kände att vänner fanns även i det fördolda.

Togo så en lång omväg förbi ~~Kemppälä~~ Wesala ånya och försökte så nå staden och våra blödande gossar. Nu gick det friskt undan Intet hinder kunde störa oss numera ty ljudet av "fältkanonens sång" eldade ~~våra~~ oss och kallade till arbete. — — — — — Kommo så i kontakt med våra gossar i skyttelinjen Sågo "märkena" efter de sårade Det lyste så hämskt röda i aftonsolen. Flera stupade fans där även bland andra 2 unga gossar från Vasa. Minnes så väl blodet — "märkena" efter dem.

Plockade upp några sårade och förde med till staden som nu delvis var vit. Togo in på "Seurahuone" där 2 rum ställes till vårt förfogande. Blevo bjudna på the och så ut igen i den mörka kvällen för att söka sårade och döda. Försedda med små röda kors lyktor försökte vi genomsöka begravningsplatsen, där heta strider pågått, där hittades flera sårade och döda. — — — — Sent kommo vi hem efter att besökt diakonissanstalten som var duktigt sönderskjuten Där hade flera av de våra tagits om hand och fått en god vård som de själva påstodo. Där fanns även stupade, en döende alla lika kära för oss. De sårade voro så pigga och glada över att som segrare vara inne i staden

Blevo inbjudna av Herrskapet Snellman att tillbringa natten hos dem. De voro så vänliga mot oss och förplägade oss på bästa sätt. Följande dag besökte vi våra sårade på Länssjukhuset. Där lågo ett 20 tal alla glada över att vara i staden. Bårhuset var fullt av stupade vita och röda. De våra togos bort samt skaffades kistor till för att sändas hem till sina hemorter.

På tisdagen instuvades vi ånya tillsammans med en flygarkolonn som skulle norrut. Hämska rykten voro i omlopp om de rödas framfart. Broar sprängda o.s.v. Enstaka skott ljödo och då vår kulspruta senare deltog i musiken kände vi att resan gjordes i fiendeland. Den natten var nog ganska spännande Färden fick dock stadigt framåt tills vi följande dag stannade i närheten av Kemi. Där skilde sig truppen endel med

tåget mot staden medan vi andra skulle på med hästar söka oss fram mot sågarna till. Körde en lång skogsväg kommo så ut på isen där skyttekådja bildades varpå gossarna gingo mot staden. Vi två sjuksystrar blevo kvar i vår stora släda och följde bakom linjen

Gossarna undrade huru vi vågade utsätta oss för en så stor fara som att efter dem komma över isen. Rädda voro vi dock icke och hade lovat följa gossarna i "vått och torrt". Ingen lätt sak var det ~~dock icke~~ att i bitande nordanvind färdas framåt över isen väntande för varje stund att bliva över sållad av kulor

Då vi kommo närmare staden hissades den vita flaggan på arb föreningens hus. Gossarna gingo dock försiktigt framåt ty alla voro redan vana med den röda falskheten.

Helt nära staden körde vi med vår forä genom skyttelinjen ty vi fröso så hämskt. "Wäpäli" gav dock en beväpnad man med ty de voro voro skyldiga att "vaka över syster" påstodo de. Då vi kommo in i staden togo vi genast "krigsbyte" nämligen varm mat från ett folkskök. Vår beväpnade man ställdes på vakt och vi ut för att bjuda på förplägning. Snart förplägades vår hop på varm soppa med laxsmörgås som smakade så skönt. Senare blevo vi bjudna på kaffe och vitt bröd och blevo omkramade av Kemiboarna som önskade oss välkomna. Kemi skydds kår var ute på krigarstråt mot Tervola så våra gossar storstädade i sågarna däromkring samt hade undersökning på den röda staben. Där såg hämskt ut: överallt låg laxbitar brödbitar smör och do matvaror, sprängämnen bland annat s.k. Helvetes maskiner som voro så starka att med några små sådana tingester kunde sprängas hela staden i luften "Svarta listan" hittades även och på den voro upptagna stadens mäst ansädda män. De skulle naturligt vis alla dödas men blevo hindrade då skyddskåren kom. Endast en blev mördad. — — —

På aftonen delades ut torra strumpor asperin och conjak ty gossarna voro så medtagna efter storstädningen. Mot natten inbrått söktes "kvarteret för natten upp," i (En kall järnvägskupe) där vi sovo. Följande morgon följde vi trupperna upp till Torneå där gossarna hade litet jobb att utföra. Där hade de vita tagit stora byten flera stora magasin fyllda med allt möjligt t.o.m. damskor. (Stulna varor naturligtvis). Flera långa tåg togs även. Allt dyrbart gods. Gossarna voro över till svenska sidan för att köpa "skinnrockar" skydd mot kölden. På isen lågo de dödade rödryssarna. En "varnagel" sade vår doktor På eftermiddagen ~~uppsöktes~~ anträdde återfärden till U:borg med ett litet uppehåll i Kemi. På torsdagen voro vi åter i Uborg där vi blevo inbjudna på fin supe. Tal höllos till Vasaiternas ära sånger söngos m.m. På fredagen togo vi våra sårade och stupade med för att resa hem till Wasa. Blommor fick vi duktigt men de voro betalade med blod. — — — — —

Wid S:joki kom vår general ~~samt~~ och tackade de sårade, trupperna och oss sjuksystrar. Han sade till oss: ~~att~~, då vi sade att vi icke voro värda tack,: Jo vi män kunna blott såra Ni kvinnor hela och läka Ni skall ha vårt erkännande och vårt tack."

Han, "den vita generalen" tog våra hjärtan med storm redan den gången. Så fortsattes färden och vi kommo hem till det kära Wasa där vi blevo varmt emottagna. Våra sårade lades på bårar och bars bort De stupades kistor bars ävenså och vi följde dem till sjukhuset där sorgande egna togo emot dem. – – Wi systrar gingo hem tackande Gud för vad Han tagit och vad han givit under den gångna väckan.

Den 14~~de~~ order från Fältlassarettens sjukhus att begiva sig ut. Reste med extra tåg till S:joki där Dr Lindström "vita Finlands medicinalchef" gav vidare order.

En större anfall var planerat och vi skulle bliva tjänstgörande ambulansen där. Någon större drabbning blev det icke den gången så vi fick återvända från Filpula efter några dagar med några sårade blott.

Den 18~~de~~ kommo de första jägarna till Vasa så vi fick vara med om den paraden. Dr sade samma dag att vi skulle hålla oss redo ty då ammunitionen blev lossad och lastad skulle vi genast ut ånyå.

Den 21~~ta~~ order att resa med Extra tåg till S:joki för vidare order. Där bjöd doktorn på kaffe och berättade för oss att nu skulle det bliva långfärd. Vi undrade vart. Intet svar utan blott order att begiva oss till 5~~te~~ spåret där står Greve Douglas tåg gå upp på det. Nåjo vi klevo på och togo en 1~~ta~~ klass vagn i besittning Snart kommo några svenska officerare till oss och sade sig vara expeditionens ledare. Kapten Douglas frågade om vår bildningsgrad vår förmåga i fält o.s.v. Sist frågade han om vi voro villiga att följa gossarna i köld och snö. Först sågo vi på varandra till sist kunde vi giva svaret: ja det vilja vi och skola även kunna det. Ännu några uppmuntrande ord från Kapten innan han avlägsnade sig. Snart kom han åter följd av Översten (Hjalmarsson) och major Glimstedt. Översten tackade oss över löftet att vilja följa gossarna i snö och köld och sade vänd till kapten: De tycks vara av samma skrot sort som gossarna vid Lyly.

Tåget närmade sig Hapamäki och vi undrade vart skola vi, söderut till Filpula eller vart. Snart kommo vi underfund med att vårt långa tåg var på väg österut Nu trodde vi att färden gällde Varkaus som ännu var röd. Färden gick genom J:kylä P:mki St Mickel där små uppehåll gjordes. På tåget sovo vi på hyllorna i taket ty vagnen ~~sem~~ ~~nu~~ var nu proppfull av militärer. Vid M:harju stannade vårt tåg och vi med hela vårt pick och pack lastades i en vagn ~~och vi i en annan~~ All ammunition lossades även samt flere hundrade par skidor. Där fanns hästar i hundrade tal.

Ambulansen blev anvisad till en bondgård (Kepinsalmi) där vi övernattade. där var det hämskt kallt och blott litet sängkläder så vi fröso hela natten fastän kläderna voro på. Därifrån bondgården hade de röda besorgat nästan allt löst. Nästan alla sängkläder voro bortförda likaså kuddor, får, svin, hästar, hö samt hela förrådet av spannmål.

På morgonen återvände vi till station med blevo på vägen stannade av två skyddskårister som fodrade "tunnussana" Då vi försökte klargöra för dem att vi icke

kände till "tunnussana" voro de bara lika "strama". till sist talade vi med varandra på svenska och de lyste upp och sade att om vi talar "svensk" så slippa vi nog. De voro nämligen svenska österbottningar och kunde ingen finska blott "tunnussana" men det fodrade de bestämt från en.

Stannade några dagar i Mäntyharju där vi bodde i vår vagn Våra måltider intogo vi på stations huset där varm mat serverades. Stationsinspektorn var ensam hemma i dett nästan toma hemmet ty de röda hade "besorgat" allt från dem. Det enda som ~~var~~ kvar återstod var av hemmets bohag var en bokhylla ett piano och en stor spegel. Tavlorna voro genomstuckna med bajonetter.

~~Hans~~ Hushållet skötte en "Lotta Svärd" om och hon passade upp oss samt allt vad vitt hette. Översten var så glad i hennes bedrifter och Majoren sjöng till hennes ära.

Om någon dag reste kaptan och majoren bort någon timme senare även översten med en hop ~~staffetter~~ ordonnanser med sig. Han låvade sedan hämta oss. Vi bodde i vår vagn där vi sovo på hyllorna. Hade då och då små bjudningar för gossarna som övade sig där i närheten. Sydde vita "hyttor" på deras mössor Såg på vid kulsprutsövningarna o.s.v. Så gick dagarna. Träffade även oberleutnant Zettvik där som var oss bekant från striderna i U:borg. Han var nyss kommen från Warkaus som nu var klarerad Där hade det gått hett till sade han 600 röda döda 900 fångar. Bland de vita 3 stupade 17 sårade. Wasa skolgossar hade uppfört sig som riktiga hjältar och han Leutnanten beundrade dem.

Den 26te avreste vi till kyrkobyen där apoteket granskades Så klevo vi in i "storlädan" som blev vår bostad i 17 timmar. Det var en lång karavan som då begav sig åstad, 250–300 hästar. Alla foronæ voro proppfulla endel med folk andra med proviant – ammunition, skidor och allt möjligt. Stilla och varligt skred karavanen fram över isen ~~under d~~ mot det okända målet i fjärran. Ett stilla snöfall som inom några timmar förändrade vårt utsende till en enda vit böljande massa gjorde att färden kändes så hemlighetsfull. Stundom stodo vi stilla 1 timme stundom ½ Kurirer fram och åter med bud genom natten. Så gick dagen och natten tyst fram. Då och då stjälppte vår fora helt varligt omkull med hela sitt innehåll bestående av 4 människobarn och dito kusk. Följande förmiddag voro vi framme vid Tuusniemi där halt gjordes Våra jämmerligt våta kläder hängdes upp till torkning våra grytor togs fram ty för kokning ty husets kokpannor voro fulla av torrakaner och efter en grundlig måltid togo vi oss en vilostund i vårt rum. Endel i den stora sängen tillsammans med väggmadamer och torrakaner andra igen på golvet med tidningspapper till underlag. Snart sovo vi så godt, glömda voro, den långa våta färden, väggerna och torrakanerna. Doktorn var riktigt högljudd i sin bädd troligtvis var det de röda som antastade honom. Senare hade vi ett kafferep för kulsprutskompaniet och Majoren Kl 11 på aftonen begåvi vi oss ~~åter~~ på färd söderut. Efter 2 timmars färd stannade vi åter vid Lusi folkskola där vi drucko the tillsammans med Översten och Majoren, för att ~~åter~~ sedan fortsätta mot Heinola till.

Kallt var det så det förslog. Hade vist tröttnade om icke musiken vid Heinola piggat upp oss.

Då vi kommo cirka 2 km från staden började kulorna vina kring öronen. De röda voro berädda och gav svar betalt. Halt gjordes på landsvägen och de sårade började komma. Den första var en gammal man skjuten genom magen så flera unga bland dem Linden och s Hannas en släkting. De förbands där ute på drivan, inbäddades därefter i filtar gavs in conjak och morphin så fick de ligga Så kommo de till oss endel kunde själv släpa sig fram andra bars av våra sanitärer. Snart hördes det att Majoren stupat. Han den ständigt pigga Majoren som ännu i M:harju spelade fosterländska sånger för oss som samma natt serverat vårt the. Han låg nu kall någonstades där ute på fältet. För sådana vidare funderingar fanns icke tid ty de sårade lågo redan på fororna och fröso. Talade med doktorn och han gav lov till att söka oss fram mot kyrkoby och taga något hus i besittning Fr B blev kvar därute tillsammans med överläkaren. Dr Sandell och jag vände om till byn med våra 20 sårade. Där blevo vi vänligt emottagna hos herrskapet Tesslöf som stälde sängar och sig själva till vårt förfogande. Det var en arbets dryg dag. De flästa av patienterna hade förfrusna fötter och händer så det var ett styvt arbete för "de villiga fröknarna i villan" att massera dem med snö och is.

Doktorn och jag opererade och sydde anlade stadigare förband bytte på de sårade torrare kläder gav conjak och morphin. Då och då nya sårade. Blod överallt t.o.m. i Dr ansikte Under dagens lopp gingo cirka 40 sårade genom våra händer, däribland dessa flera svårt sårade och 5 "dödsdömda". Mot aftonen kom fr B:ström Syster Ingrid hem så trött, hade gärna sändt henne till sängs men arbetet låg över. Greve Mörne hälsade på hos oss och han undrade på huru den finska kvinnan kunde utstå med sådant

Befälet gav order om evacuering av de sårade ty trupperna retirerade Hästar fick icke för alla så blott de lindrigt sårade reste. De övriga blevo oroliga ty alla voro rädda för de rödas grymheter. Snart voro andra hästar färdiga att föra dem bort blott de "dödsdömda" blevo kvar med mig ty de kunde icke evacueras de voro så dåliga En av dem dog under natten Wäntade med spänning på de röda när och huru skulle de komma. Natten gick dock stilla fram blott engång blevo vi störda av att vita kommo och sökte hjälp för sina sårskador. I hast byttes förband med och med tyst hast kördes de ånyå ut i natten. Mot morgonen kom en gumma som talade om att de röda fanns i närheten. Allt klarades för deras mottagande, de sårade förstodo faran med de voro dock lungna ty de hade en stor dosis morphin vid sina bäddar för eventuellt behov

Morgonen gick dock stilla utan visiter av de röda. Middagsti den kom vår doktor med hästar och sanitärer för att avhämta oss. Väm var lycklig om icke vi som på så tryggt vis blivit skyddade under natten. — — — — — Låvad vare Gud.

Våra sjuka, stupade samt allt övrigt pick och pack lossades på foror och vår karavan begav sig genom den röda skyttelinjen på väg till Lusi. Där voro de andra från gårdagens strid. På Lusi skola stannade vi 6 dagar medan de sårade evacuerades dagligen.

Där hade vi besök av Svenska Kapten m.f. som avtackade de sårade och oss. Nog vore de så präktiga dessa svenska officerare som frivilligt gav oss sin hjälp. — — — —

En vacker solskens dag packades de sjuka som voro kvar på foror och färden ställdes mot M:harju. Färden gick bra mina sårade voro helt pigga trots vägens längd. I ett torp vid vägen rastades en stund då vi försågo våra sjuka med varm Cacao. Det gälde att komma fram så vi körde i hastigare tempo. ~~Det~~ Vägen som på ditvägen tog 20 timmar i anspråk gick nu på 7 trots våra svårt sårades krämpor. I M:harju bjöd vår oförlikneliga Lotta Svärd oss på varm cacao och efter den festen plockades vi alla upp på "extra tåget" som strax ångade ut från station. Midnattstiden avlämnade vi våra sjuka vid svenska ambulansen där "systrarna" voro så vänliga mot oss alla. Sovo där under natten på hyvllbänken och blevo så uppassade av Grevinnan Mannerheim. Heder år den kvinnan.

Stannade några dagar för att invänta order. Besökte dagligen våra vänner på ambulansen och sågo till vår stora glädje huru våra sårade hade det bra där. Det var nästan ledsamt att lämna alla de kära där i synnerhet "skräcknattens" kamrater från Heinola. Nu var Seitola uppe. Wantunen fick strac förband och Linsén blivit på bästa vis omplåstrad T Hornborg låg nöjd i sin bädd o.s.v. Wrede feberfri Koskinen döende men hans mor var kvar där.

Då ordern kom hade vi att lämna alla våra nya vänner i andra händer och begiva oss till nya fält. Ordern ljöd denna gång till Jämsä för att komma i förbindelse med Vasa I. Således skulle vi få våra egna gossar från Vasa

Wid Petäjäväsi station fingo vi hästar samt sköna fällar den första och enda gången under hela fälttåget. Stannade hos Wuole-Apiala där vi värmde oss med god mat. Därifrån fingo vi andra hästar till Jämsänköski där vi sovo hos en ingeneörs familj under natten. Följande dag forsatte vi till kyrkobyen där plats för oss fanns hos en familj Könkönen. Här bodde vi några dagar. Ordnade våra grejor samt blev bekant med trupperna. Här fanns Vasa I Grenadier regemente II Grenadir regm. II skvadron av Nyland dragon regemänte. 2 batterier från Jakobstad artilleriskola m.m. m. Staber intendenturer ambulanser m.m. m Där var bland andra en ung Björkenheim från Orismala han fick flera par strumpor. Här fingo vi även 5 hästar för vår ambulans. Krigsbyte av de röda från Kuhmois.

Här i Jämsä ombyttes våra arbeten så vi "Vasa I flygande" fick åtfölja II grenadierer Seinäjoki bataljon den norska ambulansen åtföljde den svenska talande Vasa I grenadier Den 15 mars order att resa. Wi stodo färdiga, med väl borstade hästar, sedan kl 11 fm vid sidan av vägen medan staben red förbi. Ja staben i fält, till häst med sin "lejonfana" det är en syn som sent glömmes. Huru kär, ja det var med helig

vörnad vår fana & vi besågo vår älskade fana. Den skulle vi följa, för den stupade gossarna. Om en stund följde trupperna med infanteriet i spetsen efter infanteriet följde vår ambulans sedan tross m.m.

Färden gick förbi Alhola till Niine järvi där halt gjordes för natten. Det var utusla vägar, sönderkörda genom kanonerna, som vi hade att färdas på ofta lågo vi på näsa i någon driva. Stundom flögo vi flera stycken ned för någon brant. Där i N:järvi bodde vi i ett hiskeligt litet och svart kök. Halm bars in ett lakan bräddes över halmen på huvudsidan och bädden ar färdig för oss 12 ambulans medlämmar. Omkring oss i säng halmen fanns ett hundratal långbenade kackerlackor vilka gärna höllo oss sällskap. I köks kammaren sov Majoren i säng. Köket var en genomgångsväg till majoren och våra stackars ben nedtrampades utan förbarmande av ordonnonan serna. Dr påstod att hans ben var på tre ställen av. Kl ½ 4 purradeses vi för avfärd. Blev bjudna på ärtsoppa med fläsk som smakade så bra. Det var artilleri gossarna som bjödo och de hade alltid god mat. Snart voro trupperna redo för avmarsch. Dragonerna voro redan till häst. Infanteriet var färdigt. Spanarna eller förtruppen till skidor andra till fots. Alla överklädda med vita skjortor do mössor så de sågo ur som en lång vit böljande massa som slingrade sig i väg över en stor sjö. Vid 5 tiden då det började det ljusna litet kommo vi till en liten gård. Artilleriets 2:dra batteri höll just på att bryta upp därifrån. Vägen var i ett eländigt skick. Kannonerna de tun ga hade förstört de smala skogsvägarna så gräsligt. Vi fingo vänta flera timmar på vägen ty artilleriet skulle först i ställning hade blott några patruller och skidlöpare framför sig. Hu, vad vi fröso, sutto orörliga i foran ½ timme så upp igen och springa i den djupa snön på isen då vi blivit litet varmare så i släden att vi icke i onödan skulle trötta oss.

Sedan vi lämnat isen bakom oss körde vi en kort väg åt söder, vi eller rättare våra gossar skulle bilda den vänstra flanken och vi skulle plocka upp de sårade på den sidan. Vår ambulans blev förlagd i en liten smutsig gård den enda som fanns Både husbonden och sonen tillhör de röda gardet så det var ingen varm vrå vi fingo.

Dr Sandell o jag fick följa trupperna längre fram Dr Paavola och Syster Ingrid stannade på gården för att ställa i ordning. Kl var ungefär 7 då smällde det. Först ett, sedan fem sex, tio skott så tyst igen. Det var våra förposter som stött på de rödas dessa veko, en a två tusen meter längre fram. Nu viste de röda att vi kommo. Det smälde på ett annat ställe närmare och med det samma tatatata kommo kulsprutorna med i leken. Det var ett särskildt ljud i dessa skott. Hårda, vilda. Här gälde att döda, skotten skrällde i öronen Bum, och sedan krevaden. Det var batteriet som började giva sina salvor skotten ljödo nu tätt på varann. — — — — — På en öppen plats i skogen (en myr) gjorde vi halt där ställes i ordning för mottagning Dragonerna höggo med sina sablar till oss granriskvistar som bräddes ut på drivan en filt på och så var bädden färdig. Dr Heimbeck hade så roligt åt våra bäddar. Två hästar tjänst gjorde som ambulans vagn och körde sårade till gården. Dr och jag med några dragoner gingo upp på en höjd därifrån vi kunde se Lenkipohja by. — — — — Ja den sågo vi brinna. Den röda staben i byn var nu ett enda eldhav och omkring i lågorna sprungo män för att om möjligt rädda något från huset. Dr och jag stannade ännu en tid där

uppe på kullen. Dr̄ frågade vad det var för lösen för dagen jo det var "Han är vår tillflykt och undern Hans vingar ljuvlar jag." Troligtvis får vi blott några sårade trodde doktorn.

Det är underbart i krig fastän det stormar och brakar omkring en är man blott så underbart lugn. Det är vist Gud själv som giver detta lugn. Lång tid för funderingar hade vi icke där på kullen ty på vägen tycktes sanitärerna bära på en börda och så en häst med något som låg så stilla i släden. Dr̄ påskyndade sina steg och snart mötte vi den förs sårade från Lenkipohjas strid, Jo det var Carl Mannerheim som var så arg över att genast vid stridens början bliva sårad. Han sändes vidare efter att erhållet första förbandet. Så kom hästen med den andra sårade ett svårt bukskått Kulan hade gått genom magen och satt kvar någonstans i levertrakten. Det var Jägarleutnant Sundvall. Han var så modig trots sina svåra sår. Även han fördes vidare. Så kommo de, den ena efter den andra, till oss där på drivan där de fingo sina förband, och fick ligga på granrisbäddar i väntan på hästen. Det var ett styvt arbete ty de sårade voro så många och svårt sårade. Stundom voro vi till eldlinjen efter sårade. En dog där på drivan och hans sista ord voro: Säg till fältväbeln att jag icke mera kan strida så dog han. Dr̄ Sundholm son från Wasa en ung man, mycket svårt sårad, ett skått genom nacken, hela nedre kroppen förlamad. Han var så pigg och duktig trots sin svåra värk. Det var trevligt att få hjälpa en bekant.

Under dagens lopp gingo 34 sårade genom våra händer därute på drivan tungt var arbetet då man såg så många unglingar sårade så svårt. Flere av dem skulle säkert dö kanske ännu samma dag. Det hördes att flera stupat därute i eldlinjen. Då budet kom att byn var vår hurrades det duktigt på drivan. Det hurrades även på Rusi gård då budet kom dit.

En gosse sade som mistat sin arm Nog är Lenkipohjas strider värd min arm. En annan sade att han var lycklig då han låg sårad på drivan därute urstånd att mera strida och då hörde att de röda malades av Wasa I på andra sidan till bara snus.

På aftonen voro vi dr̄ o jag ridandes till byn samt i skyttelinjen söka stupade vita. Nu var byn vår eller rättare sagt vad som fanns kvar av den. Brandröken låg ännu tätt över den så vi redo som i en dimma ett par gårdar brunno ännu men på de flästa ställen rykte det blott från de sotiga grundmurarna. Några kor och får drevo omkring de brända tomterna och vädrade mot röken, korna råmade och fåren bräkte. Det steg en lukt av rökt kött och fläsk från en bränd tomt. Där gingo några kvinnor och glötade i askan – – – – – Dä, va, hämskt I skyttelinjen lågo så hämsk många röda stupade deras glansiga ögon voro så hämska att skåda. I ett dike bredvid vägen lågo 3 stupade En karl på 50–60 år med stort skägg. De andra 20–30 riktiga banditansikten. De voro redan stelfrusna, armen stod upp i vädret på den ena.

Wi vände åter efter att ha tagit de sista sårade och stupade med oss till Rosi gård. Där var ingalunda ett ljust och gladt sjukhus som mötte oss. Nej svarta väggar och golv. Halm överallt och på halmen blödande indevider. Alla hade ännu icke fått sitt

andra förband utan låg och väntade. Endel redan evacuerade de andra skulle evacueras under natten och följande dag. Ännu kl 12 midnatt voro vi endel i arbete medan endel sovo andra med de sårade till Jämsä. Snart sovo vi dock på golvet allesamman huvud vid huvud. Skönt var det att få sova igen äfter en så lång arbetsdag. Stannade över söndagen där på Rosi gård bland väggar och torakkaner. Hade tvätt på söndagen och storstädning i förbands lådorna ty allt skulle vara färdigt för följande dag.

På måndag morgon begåvo vi oss åter ut för att förena oss med trup perna som klarerat Lengelmäki mf byar. War åter inne i L:pohja där var nu Norska ambulansen i fullt arbete de hade fått en skola till sitt förfogande. War inne på krätsstaben med de stupades värde saker och fortsatte mot Oriväsi till. Stannade i en gård Erola för att dricka cacao. Där fanns en ljus söt flicka som räddat sin fader undan de rödas klor. De röda hade nämligen fångslat hennes far och förde honom fångslad bort men flickan följde med även till fångelset och hade lovat att om de skjuta hennes far skola de först skjuta henne. De sparade hans liv tills längre fram och så kommo de vita och flickan var så innerligt glad. Fortsatte åter mot Orivesi till På isen träffade vi trupper som sade att det går hett till i Orivesi i dag så vi fortsatte fortast möjligt och kommo så till Päälahti.

Hela gården var full av slädar, tomma slädar, som stodo och väntade och slädar med sårade och hela tiden kommo nya med sårade. Ett fältkök ångade gladeligt, tre män höllo på att bära en medvetlös man uppför trappan, en ordonnans kom galoppe rande in på gården, banade sig väg och sprang uppför trappan.

Vi lämnade hästarna till sanitärer och klevo in i en stor förstuga till höger var folkets stora kök. Luften var fylld av tobakslukt och äcklig sur blodlukt och på den sammanrafsade blodiga halmen lågo de sårade ihop packade, några ordentligt förbundna andra med en trasa eller näsduk virad om såret såsom de hade blivit förbundna därute under striden. Det blödde igenom på många och blodet sipprade ner i halmen. Några av dem på golvet voro osårade, de sovo, sovo bara och rörde sig icke om man än trampade på dem i trån seln. Det voro sådana som varit i strid sedan lördagen.

Borta på en bänk låg en man som redan var död. Såret riktigt luktade Hade några soldater att bära ut honom till ladan där de andra liken lågo. — — — Inne i rummet till venster arbetade norska läkaren Heimbeck där var samma syn på golv, på stolar på bänkar och sängar, överallt sårade På bordet som var betäckt med ett blod fläckt lakan låg en kapten och stönade. Hela lårbenet var krossat, benpiporna stucko fram i det gapande såret. Flera av de sårade dogo en som var skjuten genom huvudet hade svår kramp om en stund dog han.

Snart började de sjuka att evacueras ty oroliga rykten kommo från Oriväsi med de sårade. Vi förstodo att vi förlorade där. Så det gällde att få bort de sårade så fort de blivit förbundna. Wi buru ut dem i slädarna, grävde ned dem i halmen och lindade in

dem i alla möjliga fällor och täcken. De skulle ju åka 2 mil, förblödda som de voro, till Lenkipohja. Kl halv sju sändes första karaven i väg 30-40 slädar Dr Sandell reste med som transport ledare.

Finns där flera ännu där ute frågade Dr H:bäck av en sårad som kom. Aja där ligga ännu många kvar. Föras de hit sa doktorn. Nej de föras icke hit de blevo att ligga därute då vi ritererade från Oriväsi.

De började komma trupperna från Orivesi. Enstaka eller mindre grupper. Några kompanier kommit samtidigt och snart var varje plats på golvet åter upptagen. Rakt ned i den blodiga halmen, där de sårade nyss legat, sjönko de ned och somnade.

Magister Linfors (Adjutanten) sade att kanske blott halva bataljonen fanns kvar de andra stupade sårade. Han berättade om pansartåger och om blod om bold — — — — — — — — — —. Dr Paavola talade om uppbrått med huru skulle vi komma bort därifrån våra trupper förlora – förlora – förlora ingenting annat tänkte vi på ba på blod och allt förlorat — — — — — — — — — —.

Någon sade att Majoren var försvunnen. Ingrid såg så skrämnd ut och sade till mig Tror du att Gud kan fordra allt detta av oss först alla dessa sårade de stupade och de som ligg kvar och sen förlora – förlora. Dr Sandell förde oss till fororna och vi körde bort i natten mot Vetterkulla gård till. Där åto vi alla, trupperna och oss, sida vid sida, gröt och fläksås, sen plaserades alla att sova endel i sängar andra på golv en del bland kuddor och får i ladugården. Att få sova det var huvudsaken. Kanske skulle vi glömma då att vi förlorat. Lösen för dagen var Luk 12:48 och Dr Sandell sade att undrade om Gud givit det vita Finland så mycket efter Han tog så mycket. — — — Natten gick alltför fort och snart sken solen in på oss genom Vetterkulla gårds sängkammars fönster. Vi frågade doktorn om vi erhållit order. Nej sa dr Ni får sova nu och vi sovo, alla bara sov. Dagen skred framåt medan vi tvättade byke i mejeriets stora förstuga våra blodiga kläder från gårdagen rengjordes, förbandslådor ställdes i ordning o.s.v. bland annat sydde vi nya röda korss åt oss ty de andra voro fulla av blodfläckar. — — — — — Vi och trupperna vilade hela dagen men följande morgon väcktes vi ren ½ 7. Oriväsi skulle tagas och behållas. — — — — —

Det var en härlig vårdag. Himlen var så blå, så blå och solen så tindrande klar som bara vårsolen kan vara och snön bländande vit Någon sade: vad det är härligt att strida om våren, man kan ju icke ens sörja sin stupade kamrat, man känner sig så glad så glad. Han, Öhman, sade ut de andras tankar tror jag ty nog sågo gossarna så präktiga ut idag. Deras vita överskjortor skeno så vita deras gång så käck och bajonetterna glänste i solskenet. Voro förrgår dagens strider glömda? Eller var det just tanken på att de skulle taga åter det förlorade som gjorde dem så glada så fria? s Ingrid sade: sådant måste det folket varit som Runeberg besjöng i sin "Vi såg en här som kunde allt med ej sin ära svika. Jag såg en här som frös och svalt med segrade till lika." — — — — —

Snart voro vi åter vid det blodiga Päälahti gården som nu vimlade av trupper. Fältköken puttrade så gladeligt och snart var gården fylld av en grötätande skara. Där sågo vi Majoren åter således vid liv. L Bonsdorff som var försvunnen uppenbarade sig. Koskivaaras bror var borta för alltid. Nåja vi åto vår gröt. 3 från varje kopp. Fru Munsterhjelm var pigg hon hade fått sova godt. Dr Hembäck var borta så hon hade varit fri några dagar.

Sågo ett flygskepp som kretsade i närheten av himmelen. Undrade om det var ett rödt och voro smått bekymrade för våra ammunitions foror. En bomm bland dem vore icke så välkommen. Det kom närmare och våra jägare kände igen det som tyskt Då hurrade vi så det förslog. Efter en sirlig böjning försvann det snart vid himmlaranden.

Åkte vidare mot Orivesi Stannade stundom på vägarna ty gossarna storstädade vid i skogarna. Alla torp vid vägen stodo tomma. Här och där familjer som voro på väg hem igen Under striden hade de legat gömda någonstans i skogen nu skulle de tillbaka och se vad som återstod av hemmet. Då vi när made oss station hörde vi ett tåg vissla War det rödt eller vitt? Skulle Päälahti dagen upprepas? Av spänning stego vi ur fororna. Ingen skottväxling blott hurrarop. Wi kunde fara iväg till station.

Ett remonteringståg hade anlänt för att reparera linjen Ett stort lakan hissades upp på stations huset, Nu var Orivesi vår och skulle det förbliva. Sprängkomando var söderut för att förhindra pansartågets vidare inblandning

Stationen var ganska hel blott här och där söndriga fönsterrutor. Flera boningshus voro dock uppbrända eller förstörda av granater. Stations inspektorn var vår värd och bjöd på kaffe. Det första vi hade att göra var att söka efter de gossar som blevo kvar då gossarna retirerade. De hittades på en kulle mer eller mindre avklädda plundrade lågo de där i snön 16 man i en klunga. Där låg Lindholm m.f. flera av dem med sönderslagna huvuden. Dr Heimbeck sade att: såhär då behandla de röda sina fiender!

Ett sanitets tåg som kom norr ifrån för att söka sårade fick blott de döda. Sanitärerna slog granar fast på yttre sidan av en vagn och så stuvades de döda dit. Tåget ångade norrut igen.

Jag var till Lepra sjukhuset för att träffa systrarna. De voro hemma tom träffade jag s Lanna P. Fick av s Anna tvål samt vitt bröd och pepparkakor och åkade igen med sjukhusets häst till station. Där fanns nu trupper så det förslog Där fanns Sundom kolonn med sin Peltokangas och adjutant. De hade haft ett styvt arbete i tre dagar ständig fälttjänst. Han Peltokangas fick kaffe och pepparkakor samt tvätt vatten. Så skildes vi åter för att aldrig träffas mera. Han, folkhjälten, stupade senare vid Messukyläs intagning.

Snart blev det afton och vi åter på väg söderut. Reste genom Neulankyla där vi sovo på halm under natten och fortsatte följande dag till mot Kangasala kyrkoby. Hela vägen var det små strider med förtrupperna och här och lågo röda stupade alla

försedda med röda rosetter och band. Förbi oss på vägen gingo trupper i det oändliga. De voro på väg till T:fors.

Förband flera sårade längs vägen bland andra opererades ryttmästar Lagerspets i en stuga som besköts av de röda. Han fick ena armen nästan avskjuten. Han underbands och fick förband och sändes iväg till Orivesi. Vi vände åter och stannade i en bondgård över natten. Där sovo vi i en drängstuga som var så hämskt kall. Dr eldade nästan hela natten men utan resultat. Styva i alla lemmar stego vi upp på morgonen och voro alla på dåligt humör men sen vi hörde att "Suinula" var tagen och ett pansartåg inestängt var all styvhet borta. Borstade hästarna och klevo åter i fororna på väg söder ut.

22 mars voro vi utanför Kangasala även vi ambulanser voro så intresserade av stridens gång. Hade blott två sårade. Voro vid skyttelinjen och hälsade på gossarna där. De sköto och voro hungriga. I en stuga hittades vi bröd, kött samt en kanna mjölk som allt fördes till skyttelinjen I skyddet av en sten framdukades middagen som hade en strykande åtgång. Kl ½ 4 var byn vår De röda hade tagit till retretten så blott ett par 10 tal fångar anhöllos.

Där i byn bodde vi hos Dr J:holm som så skötte om oss. Våra sårade fördes till Kangasala station och vidare till Wasa. ~~Där bodde vi~~

En riktigt supé bland ornade förhållanden med sten o.s.v. var för oss som en oas i öknen. Kände oss nästan bortkomna med alla friheter där. Att få sova i en säng var även en stor sak för oss som alltid hade sällskap.

Följande dag åter i vår for, vårt hem. Den var en omålad låda så stor att där fans rum för tre sovande indevider. Ett bräde som tvärså i fören. På lådans sidor voro röda korss målade. Hästen var även prydd med sin lilla röda korss flagga. ~~gård~~ Vi åkade förbi Lauritsala gard som var aldeles orörd. Därifrån över Roine mot Lembois.

Förbi oss på vägen tågade trup per i all oändlighet. Ett batteri med aldeles nya haubitsar fördes även allt på väg till Tammerfors. Huru många olika bataljoner som fördes fram var svårt att säga. Där fans Lapoa truppen med sin "Malmivaara" och ambulans. Wasa I. Kristinestads bataljon m. m. m. Jägarregementet.

Våra trupper voro i ständig fält tjänst. Idag skulle "Moisio" tagas därifrån fingo vi många sårade som plaserades i ett litet rött torp vid väggkanten. Vår avhålna Major Aminoff var bland dessa sårade han hade skottsår i lungan och blödde duktigt. Hela golvet ~~lag~~ var snart upptaget av sårade. Det gälde att ordna dem längs väggar samt på bänkar. Majoren och en sårad kapten fick plats i en snygg kammare. Kuddorna mjölkades ofta så våra sårade kunde få varm mjölk t.o.m. gröt o cacao. Vår Major bad om att få tre koppar cacao ty han var så hungrig. Hela dagen och följande natt pågick striden De röda serverade åt oss granater då och då men vårt torp tog ingen skada ty antingen gingo granaterna förbi eller stannade de i närheten. Vi voro åter som så ofta tidigare under den Högstes beskydd.

Redan tidigt följande morgon evacuerades våra sjuka till Wäxiö gård där norska ambulansen nu arbetade Dr Sandell följde nu med som trän sportledare, så vi voro utan läkare då Dr Paavola var hemrest.

Samlade ihop de stupade 5-6 i ladan och stannade några timmar kvar i torpet. Snart kom Magistern och sade ifrån att nästa natt skulle vi ha skulle vi ha det bra på Loppi gård ty han kände husbonden. Noja åter framåt, kulorna veno Snart steg det rök upp mot Loppi till. Nu far gården där vi ska sova sa s Ingrid. Snart sågo vi dock gården stå oskadad och ladugården bran. Kuddorna sprungo efter omkring och råmade Några uppskrämda tjänarinnor försökte få dem till hopa vet icke om det lyckades. Av ladugården återstod endast några rykande ruiner och några spruckna järnbalkar stodo i vädret. De röda hade skjutit ibrand det då de voro tvungna att draga sig tillbaka. Karaktärs huset hade de även försökt sig på men det hade icke brunnit Det hade bara fått sig några fullträff av granater två genom taket och ned i den stora salen. Där voro fönstren krossade tapeterna hängde i trasor och gardinerna fladdrade för vinden.

Där kunde vi icke sova och sökte efter annan lokal för oss och de sårade. Snart hittade vi passlig sådan i en drängstuga vist voro fönstrena sönderskjutna med med förhängda filter hölls den värsta blåsten borta. Sängkläde hittades och snart sov hela sällskapet

En svår fråga att lösa var mat frågan för oss alla Vi hade knapt en bröd bit och huru vi än sökte var det svårt att hitta något ätbart. I en källare under golvet hittades dock potatis och i ett magasin strömming så vi fick mat på morgonen för oss alla

Följande morgon fortsatte vi igen mot Lembois. Här och där längs vägen låg röda lik likaså ute på fälten däromkring. De voro röda och fick vara tills vidare.

Den 25te kommo vi in till Lempäälä där ett vitt lakan hissades upp vid station Träffade där Fr Björkbom som inbjödo oss till sitt hem i en vacker villa där i närheten. Huru tacksamma voro vi icke över det erbjudna tillfället. Klevo alla modigt på smutsiga som vi voro Där blevo vi bjudna på kaffe och mat och bodde där hela tiden vi voro i Lembois.

En bit därifrån hade vi ambulansen förlagd. Några damer voro ständigt i farten för att få sängar m.m. som behövdes. Där i gården inrättades operations rum, tre sjuksalar med 47 platser så nu hade vi. Golven skurades och allt putsades så rent som möjligt. Snart kommo sårade ty striden pågick längs hela fronten. Kyrko byn var vit med Neppylä by var röd ännu.

Om dagarna i Lempäälä kun de man godt säga att de voro hämska dagar. Fältkanonerna dånade granaterna dansade omkring oss, kulsprutorna smattrade, den ena gevärssalvan avlöste den andra. Det var storm, det var strid, det var brak på den strand kunde man i sanning säga. Som ur ett rökmoln svepte sig vatten och land och ur molnena blixtrade eld. — — —

Sårade hämtades, de stupade lades att vila i kyrkstapeln och då alla platser voro upptagna så lades de andra i ett lider i närheten. Döden gjorde rika skördar. De röda logo i hopar på varandra i kyrkstallet 80-90 därifrån de kördes bort till någon backe och grävdes ned.

Stundom voro vi till fronten som flyttade allt längre söderut för varje dag.

Röken från och kanonaden från Tammerfors påminde oss daligen om vad som där försigick. Gårdar ja hela byar i Wesilahti gick upp i lågor. Putkiston och Sotavallan stora egendomar blevo lågornas rov. Huru livligt står icke långfredagen inför en. Hade då beställt en pastor som skulle hålla prädikum för oss i den åldriga kyrkan Hade nämligen icke hört en enda prädikan sedan vi reste från Wasa den 21 febr. – – – Dr kom och berättade för oss att i går – skärtorsdagen hade de vita stupades antal uppgått till 600 Den blodiga skärtorsdagen. Så kommo några sårade och vår gudstjänst blev inheberad. Tänkte blott på de 600 i går.

Trupperna utvakade med litet ammunition höllo stadigt fast vid sina vunna positioner. Huru stolta voro vi icke över våra präktiga gossar. Sådana kunna blöda, och dö men icke vika. Huru många minnen inristades icke under de långa nätterna på sjukhuset ambulansen vid någon svårt sårads bädd eller under dagen då de sårade kommo med blödande ~~ur~~ sina sår. Huru rik var icke den blodiga skärtorsdagen med då så många gåvo sina unga liv för landets räddning.

Wi kunna aldrig tillräckligt tacka våra gossar för arbetet under påskdagarna då de ~~vore~~ i hade sträng tjänstgöring, dygnet om utan tanke på vila.

På lediga stunder hade vi kaffebjudningar för våra gossar de kommo så gärna till sina systrar i ambulansen med sina "sårade strumpor skavsår ja då frihets korset erhöles var det systrarna som fäste dem på bröstet.

Flera hus i vår närhet blevo bombarderade och flera brunno. Vi blevo så underbart beskyddade icke ens en skråma på kroppen. Huru tacksamma voro vi mot Gud för Hans dagliga omvårdnad.

En dag blev jag inbjuden att hälsa på hos "Långa Tom" som bodde ett stycke från oss i skogen. Gossarna berättade att "de röda" tycker så om deras "Långa tom" och ville alltför ofta klappa om honom och om dem. Kommo överens att långa tom borde få sällskap men det rådde brist i batteriet. Följande dag förklarade en av gossarna att nu hade långa tom fått kamrat och bad mig hälsa på

Jag följde tvivlande med ty ingen kanon hade blivit förd dit det såg jag från vägen. Där stod dock en "långa tom" på gamla stället, en annan cirka 50 m därifrån på en höjd Tom undersöktes och befanns vara en avsågad granstam väl dold bland granar. Den andra stod så stolt på sin kulle väl gömd för de rödas blickar. Där gav den sina modiga salvor då och då. Vid varje salva från kamraten "upplystes" falska Toms mynning med ett fickbatteri. En röd granat kom oförsvarligt nära falska Tom och gossarna begovo sig skrattande till sitt privat hotel (en jordkula invändigt beklädd

med granris) där paketet från Nerpes togs fram och undersöktes förpassades vidare till de hungriga magarna. Under fälthistorier gick tiden hastigt fram och om en timme började leken ånyå.

Den 5te april ljöd ropet nu är Tammerfors tagen helt och hållet Vi fingo mera förband ammunition m.m. värdefullt och kunde upp [oläsligt ord] nar som hälst de sista sårade kunde nu sändas direkt i T:fors så den långa dåliga vägen till Wäixio behövde icke komma i fråga mera Den 6te hade vi lov och voro upp till Tfors för att se på staden Den var hämsk att skåda. — — — Blod över allt och rykande ruiner. — — —

Wi hade order att fortats möjligt åter vända till Lempäälä. Där stego upp på kärrorna färdiga för lång färd Åkte genom Neppylä by. Över bron där så många röda stupat och stannade i Hietaniemi där vi voro natten över. Kunde dock icke sova ty kulsprutorna smattrade hela natten

Följande dag åter till Manteri by, där vi togo in i ett litet snyggt torp. Bodde där några dagar medan trupperna stredo. Hade dagligen sårade och döda som sändes till Lempäälä samt därifrån till sjukhus och sina hemorters begravningsplatser.

Bland andra sårade hade vi en gammal smutsig gumma vilka de röda sköto på en åker. Våra trupper, som hade hjärtat på rätta stället, hämtade gumman, under gevärseld därifrån till oss i torpet De tyckte sig hava gjort en god gärning. Gumman tvättades och avkläddes medan vi tyckte synd om stackars "Mommo" Men om en stund då de på levande kryp så rika underkläderna bottogos, kom det ganska smutsiga röda bandet fram. Hon den gamla gumman som så ofta hämtat mjölk till de vita gossarna var en gemen spion. I dödsstunden var hon dock ond på de röda som icke gett henne betalt för sista resan. Hennes dotter som bodde ett stycke därifrån avhämtade liket och vi voro befriade från henne. Den 8de voro vi ånya till T:fors med sårade nu hade vi bättre tid att se oss omkring. Hälsade på sårade i sjukhusen samt träffade Wasa skyddskår där De visade var de stormat och berättade huru svår belägringen var. Många av gossarna från Uleåborgs striderna voro nu borta från leden många stupade andra igen sårade. Nog glesna leden sade en Wasa pojke.

Den 10de var det nattvardsgång för soldater i Lempälä kyrka Det var en gripande syn att se dessa 500-600 soldater alla deltaga i nattvarden. Skönt var det även att lyssna till orden. "Det är jag rädens icke."

Reste åter till Hietaniemi där vi fingo veta att vår bostad t.v skulle bli på Kurikka gård Stälde där iordning sängplatser för febersjuka och ordnade för oss på bästa sätt. Ett rum till Dr mottagnings rum 4 rum för sjuka och ett rum för oss som till lika var vår matsal sovrum, sällskaps rum mm för oss alla Här bodde vi till den 30/4 och hade det helt gemytligt. Syster Ingrid och Ann reste bort och jag fick ny kamrat även ny läkare Dr Suorander.

Här kokades mat för oss alla både sjuka o friska tvättades byk – sterilesera förband i fältköket. Stundom hade vi "bjudningar" för gossarna stundom operationer. Stundom

sång och musik stundom fågelsång men mäst dock kanon dunder med kulpruts och gevärs musik. Stora eldsvådor som om dagen gjorde oss sorgsna och om natten höllo oss vakna.

30/4 27 gårdar i Sääksmäki brinna Vi stå alla ute på gården och vänta order för sprängning av fronten. v Fiant är ond likaså Lindblad. Vi tala om Björkenheim, Hjält m fl som äro mördade. I morgon skall det stormas längs hela fronten.

Ingen skottväxling inga sårade trupperna varit ända till Kylmäkoski men hittade inga röda. Trupperna skola i morgon via Valkeakoski till Lammi – Hauho – Tuulois – Koski

Vi fingo lov att stanna i Lembois t.v. Voro ute och rida besökte de röda sårade ävenså de vita – voro med till Toijala och Tavastehus. Träffade Vasa sk-(iter) Voro med den 2/5 vid tyskarnas begravning 16 st i en gemensam grav. – 100 sjuka tyska på kommunala sjukhuset. Länesjukhuset var ”päpprat” Station bränd. 3/5 Med häst i Seinäjokis gossars sällskap genom Vanaja, Hauho – Tuulois – till Lammi kyrkoby. Färden gick i krigets spår. Märken efter lägereldar här och där. I Vanaja vid en husrad lågo flera lik offer för de röda. De voro Tavastehusbor som på detta sätt voro undanstuckna Där lågo röda stupade, endel nedgrävda av tyskarna andra igen lågo ”luktande” vid vägkanten. 5 st vita björkkors vid vägkanten tillkännagivo att därunder lågo förvarade 5 st tyskar som givit sina liv. Här och där skyttegravar tillfälliga skyddsvärn. Brunna byar, döda hästar, kor och rödgardister alla lago de där vigda åt förgängelsen Man kände att det ”luktade” av att kriget gått fram där.

I Tuulois var hela kyrkobyen bränd blott Prästgården var kvar där fanns Vasa stående ambulans som hade tyska sårade Där i Prästgårdsträdgården voro även 10 tyskar tillfälligtvis begravade. Där vid Syrjentaa ~~Kommo så~~) hade en tysk förtrupp lidet ett svårt nederlag Många sårade och stupade 5 st hade blivit skalperade av de röda. Endel tyskar hade simmande över sjön räddat sig till andra stranden

Kommo så till Lammi kyrkoby där vi träffade staben. Där var kyrkan bränd ävenså klockstapel. En gammal grav var plundrad. Dr Sandell och Lönnfors (Broder Frans) voro med ut och beskådade all förstörelse. ”Detta är då slutet” sade broder Frans då det långa tåget av fångar kommo in mot byn. 1500 med kvinnor och barn De övernattade i kyrkan som var en ruin och jag tror att de fröso duktigt På aftonen hade vi supé, Dr Sourander Dr Sandell, Myller, Törnroos Öman, Östman Lindfors och Sjöman m.f. Vi hade det helt gemytligt. Sång, tal – (klipulver) Farbror Frans var helt rörd. Östman Sjöman och Vantunen hade överståthållare sysslan hos dom röda.

På morgonen kom doktorn med och vi foro iväg mot Tavastehus Voro och äta middag hos prästgården i Tuulois och Lindkvist var med Där i byn på ruinerna sutto de röda fångarna. Hustrur och barn med stulna saker omkring sig. Östman och Sjöman följde, med sina kulsprutor, fångtransporten. Ruinen av folket sutto på ruinerna av sina värk. Poesi i allt sa doktorn.

Kommo så till Tavastehus där vi drucko kaffe på Läns sjukhuset och en natt på sanitär tåget. – – –

Sen hem till Lembois för att upplösa ambulansen och vi voro lediga. – – – – – – – – –
– –

Var så hem till Hangö – – – –

Den 16/5 med om paraden i Helsingfors.

Framåt Marsch!

Framåt, ditt fosterland dig kallar

att värna frihet, lag och rätt!

Framåt, framåt signalen skallar,

Framåt till kamp på fädrens sätt!

Framåt, framåt, framåt, framåt.

Framåt ditt fosterland dig kallar

Framåt, framåt signalen skallar,

Framåt till kamp på fädrens sätt

Framåt marsch glesa leder till seger

häldre falla med vapen i hand

För sin frihet det bästa man äger,

än att sälja sitt fädernesland.

[2 tomma sidor]

2/Juli 1918. Ligger som bäst på sjukhuset i Vasa. Blev opererad den 9 då lösenordet var Ps 94:14. Så många vadför har kommit för mig. Har skrivit i min dagbok. – Dr är så innerligen snäll likaså Tippin. En dag var Österman här och hälsade på även andra kamrater från kriget.

Snart slipper jag ut. – – Sent skola erfarenheterna från sängen glömmas.

en svår dag